

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNE PRAVOBRANILKE

JULIANE KOKOTT,

predstavljeni 12. marca 2009¹

I – Uvod

1. Cour de Cassation (Francija) je s tem predlogom Sodišču predložilo vprašanja glede razlage Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo in o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000².

2. Z vprašanji je treba pojasniti, ali je za odločanje o razvezi zakonske zveze pristojno madžarsko ali francosko sodišče, če imata zakonca običajno prebivališče v Franciji ter hkrati madžarsko in francosko državljanstvo.

3. Ta vprašanja so bila postavljena v zvezi s priznanjem odločbe o razvezi zakonske

zveze v Franciji, ki jo je izdalo madžarsko sodišče. Odločba je bila izdana pred začetkom veljavnosti Uredbe in v postopku, uvedenim pred pristopom Madžarske k Evropski uniji. V takem primeru je v skladu z veljavnimi prehodnimi določbami uporaba Uredbe št. 2201/2003 odvisna od tega, ali so bila sodišča države članice izvora, ki so odločbo izdala, pristojna na podlagi Uredbe.

II – Pravni okvir

4. V členu 3(1) Uredbe št. 2201/2003 (Splošna pristojnost) je določeno:

„1. V zadevah glede razveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze so pristojna sodišča države članice:

¹ – Jezik izvirnika: nemščina.

² – UL L 338, str. 1, kakor je bila spremenjena z Uredbo Sveta (ES) št. 2116/2004 z dne 2. decembra 2004 (UL L 367, str. 1) – imenovana tudi Uredba Bruselj IIa.

- (a) na ozemlju katere:
- zakonca običajno prebivata ali sredno pred vložitevjo vloge in je bodisi državljan te države članice ali pa ima, v primeru Združenega kraljestva in Irske, tam svoj ‚domicile‘;
 - sta zakonca nazadnje običajno prebivala, če eden od njiju še vedno tam prebiva, ali (b) katere državljana sta oba zakonca ali, v primeru Združenega kraljestva in Irske, kjer imata oba zakonca svoj ‚domicile‘.“
 - nasprotna stranka običajno prebiva ali 5. V členu 19(1) in (3) so za drugačno vrsto litispence v zakonskih sporih določene naslednje določbe:
 - v primeru skupne vloge, običajno prebiva eden od zakoncev ali „1. Če pred sodišči različnih držav članic tečejo postopki v zvezi z razvezo, prenehanjem življenjske skupnosti ali razveljavitvijo zakonske zveze med istima strankama, sodišče, ki je drugo začelo postopek, po uradni dolžnosti prekine svoj postopek, vse dokler se ne ugotovi pristojnost sodišča, ki je prvo začelo postopek.
 - vlagatelj običajno prebiva, če je prebival tam najmanj leto dni neposredno pred vložitevjo vloge, ali
 - vlagatelj običajno prebiva, če je bival tam najmanj šest mesecev nepo- [...]

3. Ko se ugotovi pristojnost sodišča, ki je prvo začelo postopek, se sodišče, ki je drugo začelo postopek, izreče za nepristojno v korist prvega sodišča. [...]"

6. V členu 21 je določeno priznanje tujih sodnih odločb:

„1. Sodna odločba, izdana v državi članici, se v drugih državah članicah prizna, ne da bi bilo potrebno za priznanje začeti kakršenkoli poseben postopek.

[...]

3. Brez poseganja v oddelek 4 tega poglavja lahko vsaka zainteresirana stranka v skladu s postopkom iz oddelka 2 tega poglavja zahteva izdajo odločbe o priznanju oz. nepriznanju sodne odločbe.

I - 6876

4. Kadar je priznanje sodne odločbe pred sodiščem posamezne države članice postavljeno kot predhodno vprašanje, lahko o tem vprašanju odloči to sodišče.“

7. V členu 22 so med drugim za nepriznanje sodne odločbe o razvezi zakonske zveze določeni naslednji razlogi:

„(a) če bi bilo njeno priznanje v očitnem nasprotju z javnim redom v državi članici, v kateri se zahteva priznanje;

(b) če nasprotni stranki, ki se ni spustila v postopek, ni bilo vročeno pisanje o začetku postopka ali enakovredno pisanje pravočasno in na tak način, da bi lahko pripravila obrambo, razen če je ugotovljeno, da se nasprotna stranka s sodno odločbo nedvoumno strinja;

[...]"

z določbami Poglavlja III te uredbe, pod pogojem da se nanašajo na razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze ali na starševsko odgovornost za otroke obeh zakoncev, o kateri je bilo določeno v okviru teh zakonskih sporov.

8. V skladu s členom 24 se pristojnost sodišča države članice izvora ne sme preverjati. Predvsem preizkus združljivosti z javnim redom iz člena 22(a) ne sme obsegati pravil o pristojnosti, določenih v členih od 3 do 14.

9. V členu 64(1), (3) in (4) so določene naslednje prehodne določbe:

„1. Določbe te uredbe se uporabljajo samo za postopke, listine, ki so bile uradno sestavljene ali registrirane kot javne listine, in za sporazume, začete, sestavljene oz. sklenjene po dnevu začetka njene uporabe v skladu s členom 72.

4. Sodne odločbe, izdane pred dnem začetka uporabe te uredbe, vendar po datumu začetka veljavnosti Uredbe (ES) št. 1347/2000 v postopkih, ki so se začeli pred dnem, ko je začela veljati Uredba (ES) št. 1347/2000, se priznajo in izvršijo v skladu z določbami Poglavlja III te uredbe, pod pogojem da se nanašajo na razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze ali na starševsko odgovornost za otroke obeh zakoncev, o kateri je bilo določeno v okviru teh zakonskih sporov, ter da je pristojnost temeljila na pravilih, skladnih s pravili v Poglavlju II ali v Uredbi (ES) št. 1347/2000 ali v konvenciji, sklenjeni med državo članico izvora in zaproseno državo članico, ki je bila veljavna, ko se je postopek začel.“

[...]

3. Sodne odločbe, izdane pred dnem začetka uporabe te uredbe v postopkih, začelih po dnevu začetka veljavnosti Uredbe (ES) št. 1347/2000, se priznajo in izvršijo v skladu

10. V skladu s členom 72 je Uredba začela veljati 1. avgusta 2004 in se uporablja od

1. marca 2005, razen členov 67, 68, 69 in 70, ki se uporabljajo od 1. avgusta 2004.

11. Uredba št. 2201/2003 je vsebinsko nadaljevanje Uredbe Sveta (ES) št. 1347/2000 z dne 29. maja 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo³, ki jo je nadomestila.⁴ Besedilo člena 2 Uredbe št. 1347/2000 je enako besedilu člena 3 Uredbe št. 2201/2203. Uredba št. 1347/2000 je v skladu s členom 46 začela veljati 1. marca 2001.

12. V Uredbi št. 1347/2000 so bile v glavnem prevzete določbe Konvencije o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih z dne 28. maja 1998⁵ (v nadaljevanju: Konvencija Bruselj II), sprejete na podlagi člena K.3 Pogodbe o Evropski uniji. Konvencija zato ni začela veljati. Ob sprejetju Uredbe št. 1347/2000 se je Svet seznanil s pojasnjevalnim poročilom o Konvenciji gospe prof. dr. Alegríe Borrás (v nadaljevanju: poročilo Borrás)^{6, 7}

3 – UL L 160, str. 19.

4 – Glej uvodno izjavo 6 Uredbe št. 1347/2000 in uvodno izjavo 3 Uredbe št. 2201/2003.

5 – UL C 221, str. 2.

6 – UL C 221, str. 27.

7 – Glej uvodno izjavo 6 Uredbe št. 1347/2000 in uvodno izjavo 3 Uredbe št. 2201/2003.

III – Dejansko stanje in vprašanja za predhodno odločanje

13. Iaszlo Hadadi in Csilla Marta Mesko sta madžarska državljana. Leta 1979 sta sklenila zakonsko zvezo na Madžarskem in se leta 1980 izselila v Francijo. Leta 1985 sta pridobila še francosko državljanstvo. Po navedbah C. M. Mesko je bila med letoma 2000 in 2004 večkrat žrtev močevega nasilja. I. Hadadi je 23. februarja 2002 pri sodišču v Pešti (Madžarska) vložil tožbo za razvezo zakonske zveze. C. M. Mesko navaja, da je za ta postopek izvedela šele po šestih mesecih. Sodišče je 4. maja 2004 s končno sodbo razvezalo zakonsko zvezo.

14. C. M. Mesko je 19. februarja 2003 pri sodišču za družinske zadeve pri Tribunal de grande instance de Meaux (Francija) vložila tožbo za razvezo zakonske zveze zaradi krivdnih razlogov. S sklepom z dne 8. novembra 2005 je sodišče predlog razglasilo za nedopustnega. C. M. Mesko je vložila pritožbo zoper ta sklep pri Cour d'appel Paris, ki je razveljavilo sklep prvostopenjskega sodišča. Cour d'Appel svojo odločbo utemeljuje s tem, da v Franciji sodbe madžarskega sodišča o razvezi zakonske zveze ni mogoče priznati in da zato tožba C. M. Mesko za razvezo zakonske zveze dopustna.

15. I. Hadadi je zoper to sodbo vložil pritožbo pri Cour de Cassation, ki je Sodišču s sodbo z dne 16. aprila 2008 v predhodno odločanje v skladu s členom 234 ES in 68 ES predložilo ta vprašanja:

„1. Ali je treba člen 3(1)(b) Uredbe (ES) št. 2201/2003 razlagati tako, da v primerih, ko imata zakonca hkrati državljanstvo države članice, v kateri je sodišče, pri katerem je bil vložen zahtevek, in državljanstvo druge države članice Evropske unije, prevlada državljanstvo države članice, v kateri je sodišče, pri katerem je bil vložen zahtevek?

2. Ali je treba ob nikalnem odgovoru na prejšnje vprašanje ta člen razlagati tako, da v primeru, ko imata oba zakonca državljanstvi enakih dveh držav članic, od dveh zadevnih državljanstev prevlada državljanstvo, ki se bolj navezuje na zakonca?

3. Ali je treba ob nikalnem odgovoru na prejšnje vprašanje šteti, da imata zakonca na podlagi tega člena dodatno izbiro, tako da lahko zakonca sprožita postopek pri sodiščih ene ali druge države članice, katere državljan sta oba?“

16. V postopku pred Sodiščem so stališča predstavili I. Hadadi, C. M. Mesko, francoska, nemška, finska, poljska, slovaška in češka vlada ter Komisija Evropskih skupnosti.

IV – Pravna presoja

A – Uvodna ugotovitev o uporabi Uredbe v skladu s prehodnimi določbami

17. Predmet spora o glavni stvari je zahtevek C. M. Mesko za razvezo zakonske zveze. Pogoj za dopustnost njene tožbe je to, da zakonska zveza ni bila razvezana že s sodbo sodišča druge države članice, ki jo morajo priznati francoska sodišča. Priznavanje madžarske sodbe o razvezi zakonske zveze z dne 4. maja 2004 je zato predmet vprašanja za predhodno odločanje v okviru preizkusa dopustnosti tožbe za razvezo zakonske zveze, ki jo obravnavajo francoska sodišča.

18. Zato je treba vnaprej omeniti, da člen 21(1) Uredbe št. 2201/2003 izhaja iz načela priznavanja. V skladu s členom 24 te uredbe nepristojnost sodišč države članice

izvora, v kateri je bila izdana sodna odločba, običajno ne upravičuje zavrtnitve priznavanja.

19. Razveza zakonske zveze pa je bila na Madžarskem zahtevana in izrečena, ko se Uredba št. 2201/2003 še ni uporabljala. Priznanje sodbe za razvezo zakonske zveze, ki se opira na Uredbo, se zato upošteva samo ob uporabi prehodnih odločb. Predložitveno Sodišče je v tem smislu pravilno uporabilo člen 64(4) Uredbe o sodnih odločbah o razvezah zakonskih zvez,

– izdanih pred uporabo Uredbe št. 2201/2003, vendar po začetku veljavnosti Uredbe št. 1347/2000, in

– v postopku, ki je bil sprožen pred začetkom veljavnosti Uredbe št. 1347/2000.

20. Upoštevene določbe Uredbe št. 2201/2003 se v skladu z njenim členom 72 uporabljajo od 1. marca 2005. Uredba št. 1347/2000 je začela veljati 1. marca 2001. Za Madžarsko pa je datum veljavnosti 1. maj 2004, ker so v novih državah članicah šele s tem dnem določbe pravnega reda Evropskih skupnosti v skladu

s členom 2 Akta o pristopu⁸ postale obvezujoče in veljavne. I. Hadadi je razvezo zakonske zveze zahteval 23. februarja 2002, torej pred začetkom uporabe Uredbe št. 1347/2000 na Madžarskem. Sodba o razvezi zakonske zveze je bila potem izdana 4. maja 2004, torej po tem, ko je na Madžarskem začela veljati Uredba št. 1347/2000 in preden se je začela uporabljati Uredba št. 2201/2003.

21. Sicer C. M. Mesko trdi, da je bila s tem seznanjena šele šest mesecev po začetku postopka. Vendar se ni sklicevala na to, da je I. Hadadi opustil dejanja, ki bi jih moral opraviti v zvezi vročitvijo pisanja, tako da naj bi v skladu s členom 16 Uredbe veljalo, da zadeva pri sodišču takrat ni bila vložena. Poleg tega iz spisa izhajajo, da se je udeležila postopka pri sodišču v Pešti.

22. Tako spadata začetek postopka in sprejetje odločbe v časovni okvir, ki ga zajema člen 64(4). Zato je treba na podlagi Uredbe št. 2201/2003 priznati odločbo, če so bila uporabljena pravila o pristojnosti, ki so

8 – Akt o pogojih pristopa Češke republike, Republike Estonije, Republike Cipro, Republike Latvije, Republike Litve, Republike Madžarske, Republike Malte, Republike Poljske, Republike Slovenije in Slovaške republike k Evropski uniji in prilagoditvah pogodb, na katerih temelji Evropska unija (UL 2003, L 236, str. 33).

v skladu s pravili Poglavja II te uredbe, Uredbe št. 1347/2000 ali konvencije, ki je bila sklenjena med Madžarsko in Francijo ob začetku postopka.

B – Vprašanja za predhodno odločanje

23. Iz spisa ni mogoče razbrati, iz katerih predpisov je sodišče v Pešti izpeljalo svojo pristojnost in kakšno je njihovo besedilo. Za domnevo, da so uporabljena pravila o pristojnosti v skladu s členom 3 Uredbe št. 2201/2003, z enako glasečo se določbo člena 2 Uredbe št. 1347/2000 ali z upoštevnimi določbami iz konvencije, pa zadostuje, če bi na podlagi teh predpisov prav tako izhajala pristojnost madžarskih sodišč. Nadaljnja primerjava posameznih pravil ni potrebna. Kajti člen 64(4) naj bi zagotovil, da se pravila Uredbe na področju priznavanja razširjeno uporabljajo za sodne odločbe vseh sodišč, ki bi bila prav tako pristojna ob uporabi usklajenih ali s Konvencijo določenih pravil.

24. Ta predlog bi lahko pomagal odgovoriti na vprašanje, ali bi bilo sodišče v Pešti pristojno tudi v skladu s členom 3(1)(b) Uredbe št. 2201/2003.

25. V skladu s členom 3(1)(b) Uredbe št. 2201/2003 so za sodne odločbe o razvezah zakonske zveze pristojna sodišča države članice, katere državljan sta oba zakonca ali, pri Združenem kraljestvu in Irski, kjer imata oba zakonca svoj „domicile“. Določba ne ureja primera, ko imata zakonca dvojno državljanstvo istih držav.⁹ S tremi vprašanji za predhodno odločanje se upoštevajo različne možnosti, kako je treba v takem primeru določiti pristojnost v skladu s členom 3(1)(b).

26. Če je odgovor na drugo vprašanje pritrdilen, bi bilo treba dati prednost najučinkovitejšemu državljanstvu. Pri tem bi bilo najučinkovitejše tisto državljanstvo, ki bi bilo zaradi dodatnih meril, na primer zaradi običajnega prebivališča, najtesneje povezano s sodišči ene od držav članic, katere državljan sta zakonca. V skladu s členom 3(1)(b) bi bilo zato pristojno samo sodišče države članice najučinkovitejšega državljanstva. Države članice manj učinkovitih državljanstev v skladu s to določbo ne bi bile sodno pristojne.

⁹ – Glej poročilo Borrás, točka 33 na koncu.

27. Alternativna rešitev je možnost, navedena v tretjem vprašanju, da obe skupni državljanstvi utemeljita enakovredni sodni pristojnosti, ki ju lahko vlagatelj prosto izbira. Iz tega izhaja, da bi bilo pristojno sodišče tiste države članice, pri katerem je bil zahtevek vložen najprej. Sodišče v drugi državi članici, ki je začelo postopek pozneje, bi se moralo v skladu s členom 19(3) Uredbe izreči za nepristojno.

28. Cour de Cassation vnaprej odpira vprašanje, ali mora sodišče države članice pri obeh z dvojnimi državljanstvom vedno dati prednost domačemu državljanstvu, ne glede na njegovo učinkovitost.

1. Prvo vprašanje

29. Pri odgovoru na prvo vprašanje za predhodno odločanje je treba upoštevati, da francoska sodišča obravnavajo neobičajen položaj, ker morajo v okviru uporabe člena 64(4) Uredbe št. 2201/2003 presoditi ne svojo pristojnost, ampak pristojnost sodišč druge države članice.

30. Nasprotno pa praviloma vsako sodišče, pri katerem je bil vložen zahtevek, preveri le svojo pristojnost in se po potrebi na podlagi člena 17 Uredbe izreče za nepristojno. Če sodišče meni, da je pristojno, in če odloča o zadevi, je treba sodbo priznati v drugi državi članici, razen če so podani zavrtnitveni razlogi iz člena 22 Uredbe. V skladu s členom 24 Uredbe v državi, ki je odločbo priznala, ni več mogoče postavljati vprašanja, ali je bilo sodišče države članice izvora dejansko pristojno.

31. To načelo pride do izraza tudi v pravilu o litispendenci iz člena 19(1) Uredbe. V skladu z njim mora Sodišče, ki je drugo začelo postopek o istem zakonskem sporu, prekiniti postopek, dokler se sodišče druge države članice, ki je prvo začelo postopek, ne izreče za pristojno. Sodišče, ki je drugo začelo postopek, postopka, ki teče pri njem, ne sme nadaljevati na primer zato, ker meni, da sodišče, ki je prvo začelo postopek, ni pristojno. Toda teh pravil v tem primeru ni mogoče neposredno uporabiti, ker so se postopki začeli pred začetkom uporabe Uredbe (člen 64(1) Uredbe št. 2201/2003).

32. Zato se postavlja vprašanje, kako mora ravnati sodišče v državi, v kateri je odločba priznana, ki mora v skladu s členom 64(4) izjemoma preizkusiti, ali bi bilo sodišče države članice izvora na podlagi člena 3(1)(b) pristojno, pri čemer imata zakonca poleg državljanstva države članice izvora tudi državljanstvo države, v kateri je odločba priznana.

33. Cour d'appel je o tem očitno menilo: katero (skupno) državljanstvo v smislu člena 3(1)(b) imata zakonca, je treba presoditi izključno na podlagi nacionalnega prava. Po francoskem pravu je treba osebe z več državljanstvi, vključno s francoskim, obravnavati samo kot francoske državljanke, pri tem pa se ne upošteva, da imajo poleg tega eno ali več drugih državljanstev. Torej madžarska sodišča v skladu s členom 3(1)(b) niso pristojna za razvezo zakonske zveze zakoncev Hadadi, ker sta zakonca z vidika francoskih sodišč Francoza in ne Madžara.

zagotavlja, da se pravila o pristojnosti iz Uredbe enotno uporabljajo v vseh državah članicah.¹⁰

34. Temu mnenju se ne morem pridružiti.

36. Sicer je v poročilu Borrás navedeno, da se v Konvenciji ne omenjajo posledice dvojnega državljanstva, s čimer bi sodišča vsake države zato v okviru upoštevanih splošnih določb Skupnosti uporabljala vsakokratne nacionalne predpise.¹¹

35. Kot opozarjajo nemška in poljska vlada ter Komisija, za uporabo člena 3(1)(b) ni mogoče določiti izključno po nacionalnem pravu, katero državljanstvo ima oseba z dvojnimi državljanstvi oziroma katero državljanstvo izmed več državljanstev je treba upoštevati. Nasprotno, v tem okviru je potrebna samostojna razlaga pojma državljanstvo. Samo samostojna razlaga namreč

37. Čeprav bi se predpostavilo, da ta navedba velja glede Konvencije, pa je ni mogoče neposredno prenesti na Uredbo št. 2201/2003. Kajti pri konvenciji med državami članicami, ki temelji na Pogodbi EU, je treba na vprašanja, ki niso urejena izrecno, odgovoriti s sklicem na nacionalno pravo, ne pa na uredbo Evropskih skupnosti. V aktih Skupnosti je za take primere prednostno zapovedana samostojna razlaga, ki se ravna po smislu in namenu določb. Poleg tega poročilo samo vsebuje napotek, da mora nacionalno pravo upoštevati okvir splošnih določb Skupnosti.

10 – V tem smislu glej v zvezi z Bruseljsko konvencijo sodbi z dne 13. julija 1993 v zadevi Mulox IBC (C-125/92, Recueil, str. I-4075, točka 11) in z dne 10. aprila 2003 v zadevi Pugliese (C-437/00, Recueil, str. I-3573, točka 16).

11 – Poročilo Borrás, točka 33 na koncu.

38. V zvezi s tem so se nekateri udeleženci postopka sklicevali na sodbi Micheletti in Garcia Avello¹², v katerih je Sodišče ob dvojnem državljanstvu obravnavalo pomen temeljnih svoboščin in splošno načelo prepovedi diskriminacije. V tem primeru pa ne gre za vprašanje obsega temeljnih svoboščin, ker so merila za navezovanje na državljanstvo zadostno določena že v Uredbi.

39. Tako iz člena 3(1)(b) Uredbe izhaja, da je treba osebe z dvojnimi državljanstvi obravnavati samo kot lastne državljane. Kajti ta obravnava bi pripeljala do tega, da se osebe pred sodiščem države članice, tukaj pred francoskim sodiščem, ne bi mogle sklicevati na člen 3(1)(b), da bi utemeljile pristojnost sodišč druge države članice, tu pristojnost madžarskega sodišča, čeprav imajo državljanstvo države sodišča, pri katerem je bil vložen zahtevek.

40. Vendar bi se sodišča te druge države članice po členu 3(1)(b) izrekla za pristojna za razvezo zakonske zveze dveh lastnih državljanov, če bi morala – kar počnejo praviloma –

svojo pristojnost preizkusiti sama.¹³ Če mora Sodišče v državi, v kateri je odločba priznana, izjemoma soditi o pristojnosti sodišča v državi članici izvora, v kateri je bila izdana odločba, mora upoštevati, da imata zakonca tudi državljanstvo države članice izvora in bi se sodišča te države zato prav tako morala razglasila za pristojna na podlagi državljanstva. To ustreza tudi načeloma medsebojnega zaupanja in medsebojnega priznavanja, na katerih temelji Uredba.

41. Ta razlaga ne nasprotuje členu 3 Haaške konvencije z dne 12. aprila 1930 o posameznih vprašanjih v zvezi s konfliktom nacionalnih pravil o državljanstvu¹⁴. Ta določba kodificira pravilo običajnega prava, da lahko osebo, ki ima dve ali več državljanstev, vsaka država, katere državljanstvo ima, šteje za lastnega državljana. Vendar to pravilo v okoliščinah, kot so obravnavane, ne zapoveduje, naj se preze to, da lahko druga država osebo, ki ima tudi njeno državljanstvo, prav tako obravnava kot lastnega državljana.¹⁵

12 – Sodbi z dne 7. julija 1992 v zadevi Micheletti in drugi (C-369/90, Recueil, str. I-4239, točka 10) in z dne 2. oktobra 2003 v zadevi Garcia Avello (C-148/02, Recueil, str. I-11613, točka 28). V zvezi s sklicevanjem na državljanstvo ene države članice glej tudi sodbe z dne 2. oktobra 1997 v zadevi Saldanha in MTS (C-122/96, Recueil, str. I-5325, točka 15); z dne 11. novembra 1999 v zadevi Mesbah (C-179/98, Recueil, 1999, str. I-7955, točka 31 in naslednje); z dne 20. februarja 2001 v zadevi Kaur (C-192/99, Recueil, str. I-1237, točka 19) in z dne 19. oktobra 2004 v zadevi Zhu in Chen (C-200/02, ZOdI., str. I-9925, točka 37).

13 – To velja vsaj brez upoštevanja odgovora na drugo vprašanje o pomenu učinkovitega državljanstva.

14 – Zbirka pogodb Društva narodov, zvezek 179, str. 89. V določbi je navedeno: „Subject to the provisions of the present Convention, a person having two or more nationalities may be regarded as it's national by each of the States whose nationality he possesses.“

15 – V tem smislu glej v opombi 12 navedeno sodbo Garcia Avello (točka 28).

42. Zato je na prvo vprašanje treba odgovoriti:

možni rešitvi in proti njima je treba zato vprašanji preučiti skupaj.

Če mora sodišče države članice po členu 64(4) Uredbe št. 2201/2003 preizkusiti, ali bi bilo sodišče države članice izvora, v kateri je bila izdana odločba, pristojno po členu 3(1)(b) te uredbe, se zakoncev, ki imata državljanstvi države članice sodišča, pred katerim teče postopek, in države članice izvora, ne sme šteti samo za lastna državljana. Nasprotno, upoštevati je treba, da imata zakonca tudi državljanstvo države članice izvora in bi bila zato v zadevah glede razveze zakonske zveze pristojna sodišča te države.

44. C. M. Mesko in poljska vlada se zavzemata za upoštevanje najučinkovitejšega državljanstva. C. M. Mesko ob upoštevanju dejstva, da že več kot dvajset let živi v Franciji, meni, da je francosko državljanstvo najučinkovitejše. Poudarja, da bi izenačitev obeh državljanstev sprožila hitenje na sodišče in omogočila zlorabo forum shoppinga (izbire primernega sodišča).

2. Drugo in tretje vprašanje

43. Drugo in tretje vprašanje se izključujeta: ali je treba pri določitvi pristojnosti za razvezo zakonske zveze oseb z dvojnimi državljanstvom upoštevati samo najučinkovitejše državljanstvo, tako da so na podlagi državljanstva pristojna sodišča samo ene države, ali pa obe državljanstvi, posledica česar je, da so lahko na podlagi tega pristojna sodišča v obeh državah članicah. Za presojo okoliščin za

45. Druge intervenientke nasprotno poudarjajo, da se v členu 3(1)(b) upošteva samo skupno državljanstvo zakoncev. Sodna pristojnost ne sme biti odvisna od dodatnega pogoja, da gre za najučinkovitejše državljanstvo. Nato je poudarjeno, da člen 3(1)(a) tako ali tako odpira dodatne sodne pristojnosti, ki se navezujejo na običajno prebivališče in so enakovredne sodni pristojnosti na podlagi skupnega državljanstva.

46. Uvodoma je treba povedati, da Uredba št. 2201/2003 ureja samo sodno pristojnost, ne pa tudi kolizijsko pravo, ki odloča o tem, katero materialno pravo velja za razvezo zakonske zveze. Sodišče, pristojno po Uredbi št. 2201/2003, mora zato pravo, ki se uporabi, določiti v skladu z nacionalno zakonodajo. Če nacionalna kolizijska pravila, kot očitno tudi madžarska, dajejo prednost uporabi prava sodišča, pri katerem je bil vložen zahtevek (*lex fori*), pa lahko določitev sodne pristojnosti vnaprej določi pravo, ki se uporabi.

47. „Neupoštevanje kolizije zakonov (*néga-tion des conflits de lois*)“¹⁶ v Uredbi, kritizirano v literaturi, lahko zato zakonca dejansko spodbudi k hitenju na sodišče. Namesto tehtnega premisleka o sprožitvi razveznega postopka sta zakonca v sporu lahko zavedena, da pri enem od pristojnih sodišč hitro sprožita postopek, da bi si zagotovila prednosti materialnega razveznega prava, ki se uporablja po mednarodnem zasebnem pravu te sodne pristojnosti. Če je namreč zadeva predložena dvema sodiščema, je po prednostnem pravilu člena 19 pristojno sodišče, ki je prvo začelo postopek.

16 – Glej C. Kohler, Status als Ware: Bemerkungen zur europäischen Verordnung über das internationale Verfahrensrecht für Ehescheidungen, v: P. Mansel (ur.) *Vergemeinschaftung des europäischen Kollisionsrechts*, 2001, str. 41, 42. (francoska izdaja: C. Kohler, *Libre circulation du divorce? Observations sur le règlement communautaire concernant les procédures en matière matrimoniale*, v: R.M. de Moura Ramos in drugi (Hrsg.) *Estudos em homenagem à Professora Doutora Isabel de Magalhães Collaço*. Vol. 1, 2002, str. 231, 233).

48. Tudi Komisija se zaveda negativnih posledic omejitve Uredbe na pravila o pristojnosti. Zato je že predlagala uvedbo skupnih pravil za določitev prava, ki se uporabi.¹⁷

49. Zgoraj navedeno se nanaša predvsem na samo razvezo zakonske zveze, ne pa tudi na njene posledice, kot so zlasti preživninski zahtevki. Upoštevni predpisi o sodni pristojnosti iz člena 5(2) Uredbe (ES) št. 44/2001¹⁸ so bili pravkar spremenjeni s posebno uredbo¹⁹, ki se poleg tega nanaša na Haaški protokol z dne 23. novembra 2007 o pravu, ki se uporablja za preživninske obveznosti. Po členu 12 Uredbe št. 2201/2003 tudi pristojnost za sodno odločbo o varstvu in vzgoji

17 – Predlog Komisije z dne 17. julija 2006 za Uredbo Sveta o spremembi Uredbe (ES) št. 2201/2003 glede pristojnosti in o uvedbi pravil v zvezi s pravom, ki se uporablja v zakonskih sporih, COM(2006) 399 konč. Glej tudi Zeleno knjigo z dne 14. marca 2005 o pravu, ki se uporablja, in pristojnosti v zadevah, povezanih z razvezo zakonske zveze, COM(2005) 82 konč. Ker do zdaj ni bilo mogoče doseči soglasja o predlogu za tako imenovano Uredbo Rim III, se zdaj poziva k okrepitvi sodelovanja (glej sporočilo za javnost o 2887. seji Sveta za pravosodje in notranje zadeve z dne 24. in 25. julija 2008, na voljo na: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/08/205&format=PDF&aged=0&language=DE&guiLanguage=en>). Podrobneje o tem predlogu: C. Kohler, „Zur Gestaltung des europäischen Kollisionsrechts für Ehesachen: Der steinige Weg zu einheitlichen Regeln über das anwendbare Recht für Scheidung und Trennung“, *Zeitschrift für das Gesamte Familienrecht*, (FamRZ), 2008, 1673.

18 – Uredba Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL 2001, L 12, str. 1).

19 – Uredba Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah (UL 2009, L 7, str. 1).

otroka ne sovпада s pristojnostjo za razvezo zakonske zveze. Nenazadnje, pravo Skupnosti ne vsebuje predpisov o premoženjskih posledicah razveze zakonske zveze.

pravo držav, da zagotavlja diplomatsko zaščito.²¹ Pri tem se kot učinkovitejše priznava predvsem državljanstvo države, v kateri ima oseba običajno prebivališče.²²

50. C. M. Mesko sicer formalno nasprotuje pristojnosti sodišča v Pešti. V zadevi pa se ji zdi neprimerno predvsem, da je bilo za razvezo zakonske zveze uporabljeno madžarsko in ne francosko pravo. Izhaja iz tega, da je njen mož zavestno vložil zahtevek za razvezo zakonske zveze na Madžarskem, da bi se izognil posledicam razveze zakonske zveze zaradi krivdnih razlogov po francoskem pravu, čeprav zakonca praktično skoraj nista več povezana z Madžarsko.

51. V teh okoliščinah je treba preizkusiti, ali je treba člen 3(1)(b) razlagati tako, da pri osebah z več državljanstvi samo skupno najučinkovitejše državljanstvo utemeljuje sodno pristojnost.

52. Načelo prednosti najučinkovitejšega državljanstva je že dolgo poznano v mednarodnem pravu²⁰ in tam na primer učinkuje na

53. V tem primeru ni treba preizkusiti, koliko temeljne svoboščine omejujejo prenos tega koncepta,²³ če že Uredba nasprotuje temu, da se daje prednost najučinkovitejšemu državljanstvu. Zato je treba preučiti, ali je mogoče pojem državljanstva v členu 3(1)(b) razložiti tako, da se pri osebah z več državljanstvi navezuje samo na državljanstvo države članice, s katero obstaja najtesnejša dejanska povezava.

54. Taka razlaga se sploh ne opira na besedilo člena 3(1)(b). Kot pravilno opozarja nemška vlada, se Uredba na številnih drugih mestih nanaša na državljanstvo, ne da bi bilo mišljeno samo učinkovito državljanstvo. Če je imel zakonodajalec v členu 3(1)(b) z odstopanjem od tega namen, da naj se upošteva samo

20 – Glej člen 5 Haaške konvencije z dne 12. aprila 1930 (naveden v točki 241), ki določa:

„Within a third State, a person having more than one nationality shall be treated as if he had only one. Without prejudice to the application of its law in matters of personal status and of any conventions in force, a third State shall, of the nationalities which any such person possesses, recognise exclusively in its territory either the nationality of the country in which he is habitually and principally resident, or the country with which in the circumstances he appears to be in fact most closely connected.“

21 – Glej sodbo Mednarodnega sodišča z dne 6. aprila 1955 v zadevi Nottebohm, I. C. J. Reports 1955, str. 4, 22 in naslednje.

22 – Glej zgoraj v opombi 20 navedeni člen 5 Haaške konvencije z dne 12. aprila 1930.

23 – Glej zgoraj v opombi 12 navedeno sodno prakso, iz katere nekatere intervenientke sklepajo, da upoštevanje učinkovitega državljanstva nasprotuje temeljnim svoboščinam.

učinkovito državljanstvo, bi pričakovali ustrezno izrecno določbo.

55. Besedilo pa seveda ni edino odločilno. Nasprotno, upoštevati je treba tudi smisel in namen ureditve, njen nastanek in okvir, v katerega je vključena.

56. Kot izhaja iz uvodne izjave 1, Uredba št. 2201/2003 prispeva k oblikovanju območja svobode, varnosti in pravice, v katerem je zagotovljen prosti pretok oseb. Naprej uresničuje cilje v zvezi s pravili o zakonskih sporih, na katerih sta temeljili že Uredba št. 1347/2000 in Bruseljska konvencija II.²⁴

57. Kot je obrazloženo v poročilu Borrás, so pravila o pristojnosti Bruseljske konvencije II temeljila na zamisli, da se upoštevajo interesi strank in da se omogočijo prilagodljivi predpisi, primerni mobilnosti oseb. Za državljane bi morala biti poenostavitev ob hkratnem zagotavljanju pravne varnosti.²⁵ Merila, izbrana za določitev pristojnosti, naj bi bila zato objektivna, alternativna in izključna.²⁶

58. Ti cilji osebam, ki so uresničevale pravico do prostega gibanja, omogočajo prilagodljivo izbiro sodne pristojnosti. Tako je lahko za te osebe preprosteje, da se obrnejo na sodišča države članice, v kateri imajo običajno prebivališče. Prav tako si tudi lahko predstavljamo, da se želijo osebe raje obrniti na sodišča svoje domovine, katere jezik bolje obvladajo ter bolje poznajo njen sodni sistem in pravni red. Zato člen 3(1)(a) in (b) Uredbe št. 2201/2003 določa več sodnih pristojnosti, ki drugače kot nekatere sodne pristojnosti v Konvenciji o pristojnosti in izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah z dne 27. septembra 1968 (Bruseljska konvencija) namerno niso bile razporejene hierarhično.²⁷

59. Če bi se pri osebah z dvojnimi državljanstvom v okviru člena 3(1)(b) upoštevalo samo učinkovitejše državljanstvo, bi to omejilo izbiro. Medtem ko bi bilo običajno prebivališče zelo pomembno pri določitvi učinkovitega državljanstva, bi pristojnosti po členu 3(1)(a) in (b) pogosto sovpadale. Pri osebah z dvojnimi državljanstvom bi to dejansko peljalo v hierarhijo sodnih pristojnosti iz točk (a) in (b), prav to pa ni zaželeno. Nasprotno bi lahko zakonca s samo enim skupnim državljanstvom postopek pred sodiščem v domovini začela celo takrat, če že dalj časa ne bi imela običajnega prebivališča

27 – Glej poročilo Borrás, točka 28. O prednosti sodne pristojnosti po stalnem prebivališču tožene stranke v skladu s členom 2 Bruseljske konvencije oziroma Uredbe št. 44/2001: sodbe z dne 27. oktobra 1998 v zadevi Réunion européenne in drugi (C-51/97, Recueil, str. I-6511, točka 16); z dne 5. februarja 2004 v zadevi Frahuil (C-265/02, Recueil, str. I-1543, točka 23) in z dne 11. oktobra 2007 v zadevi Freeport (C-98/06, ZOdl., str. I-8319, točka 34).

24 – Glej uvodno izjavo 2 Uredbe št. 2201/2003.

25 – Glej poročilo Borrás, točka 27.

26 – Poročilo Borrás, točka 28.

v tej državi in bi bila s to državo dejansko le še omejeno povezana.

Uredbe zagotoviti pravno varnost v zvezi s sodno pristojnostjo.

60. Merila pristojnosti naj bi dejansko zagotovila povezanost z zadevno državo, kot je to poudarjeno v uvodni izjavi 12 Uredbe št. 1347/2000.²⁸ Ta povezava se vzpostavi ali z običajnim prebivališčem v državi sodišča, ki odloča o zadevi, ali s skupnim državljanstvom. Pri tem zakonodajalec običajno izhaja iz tega, da se z državljanstvom vzpostavi tudi dejanska povezava, in se tako naveže na merilo, katerega uporaba je preprosta in ki omogoča nedvoumno določitev pristojnega sodišča.

61. Daljnosežnejša kakovostna merila, kot je na primer učinkovitost državljanstva, v člen 3(1)(b) niso bila vključena. Določitev učinkovitosti državljanstva bi namreč po eni strani dodatno otežila preizkus pristojnosti. Po drugi strani pa bi to nasprotovalo cilju

62. Ugotovitev najučinkovitejšega državljanstva bi bila že zato otežena z občutno negotovostjo, ker manjka opredelitev tega nedoločnega pojma. Poleg tega bi bilo treba pri tem po možnosti upoštevati številne dejanske okoliščine, ki ne bi vedno pripeljale do jasnega rezultata. V najslabšem primeru bi lahko nastal negativen spor glede pristojnosti, če bi obe sodišči menili, da je najučinkovitejše državljanstvo druge države članice. Glede takih sporov glede pristojnosti v Uredbi ni določbe, po kateri bi lahko sodišče države članice z zavezujočim učinkom zadevo napotilo na sodišče druge države članice.²⁹

63. Temu rezultatu ne nasprotuje okoliščina, da je v skladu s členom 3(1)(b) pri Združenem kraljestvu in Irski za „domicile“ zakoncev odločilno državljanstvo zakoncev. Sicer pa lahko „domicile“ kaže določene podobnosti z učinkovitim državljanstvom. Predvsem ima lahko vsaka oseba v skladu z upoštevnicami nacionalnimi določbami vedno samo en „domicile“.³⁰ Iz tega posebnega pravila, ki

28 – Besedilo te izjave je: „Osnova za določitev pristojnosti v tej uredbi temelji na načelu, da mora obstajati dejanska povezanost med prizadeto stranko in državo članico, ki pristojnost izvaja; odločitev za vključitev določenih naveznih okoliščin odraža dejstvo, da te obstajajo v različnih nacionalnih pravnih sistemih in so jih sprejele druge države članice.“

29 – Glej moje sklepne predloge z dne 29. januarja 2009 v zadevi A (C-523/07, sodba z dne 2. aprila 2009, še nerešena zadeva pred Sodiščem, točki 76 in 80).

30 – V zvezi s tem glej v točki 34 poročila Borrás navedena pojasnila Združenega kraljestva in Irske.

velja v dveh državah članicah in jima dovoljuje upoštevanje meril, ki se tradicionalno uporabljajo za utemeljitev pristojnosti, pa ni mogoče izpeljati splošnih sklepov za razlago pojma državljanstvo.

dveh držav članic, ki so pristojna samo na podlagi državljanstva, ni v nasprotju z Uredbo. Ker člen 3(1)(b) predpostavlja, da imata oba zakonca državljanstvo sodišča, pri katerem teče postopek, je pri uporabi te določbe zagotovljeno, da sta oba zakonca s to pristojnostjo enako povezana in da postopka ni mogoče začeti pred sodiščem, katerega pristojnost bi bila za enega ali drugega zakonca popolnoma nepredvidljiva ali neočitna.

64. Kot je med drugim pravilno poudarila slovaška vlada, lahko pri kombinaciji skupnega „domicile“ v eni državi članici in skupnega državljanstva v drugi državi članici nastanejo iste težave kot pri kombinaciji dveh državljanstev. Iz Uredbe ne izhaja, da skupni „domicile“ v tem primeru utemeljuje edino sodno pristojnost in da bi bila izključena predložitev zadeve sodiščem skupnega državljanstva.

65. Tako je mogoče iz navedenega ugotoviti, da omejitev pojma državljanstvo v členu 3(1)(b) na najučinkovitejše državljanstvo ne ustreza niti besedilu niti ciljem Uredbe št. 2201/2003. Sistem pristojnosti v Uredbi za reševanju zakonskih sporov v celoti ne temelji na stališču, da se izključi večkratna sodna pristojnost. Nasprotno, izrecno je predviden soobstoj več enakovrednih sodnih pristojnosti.

67. Dejstvo, da ima vlagatelj možnost izbire, tudi ne povzroča večje pravne negotovosti. Iz načela pravne varnosti izhaja, da mora biti zakonodaja Skupnosti jasna in njena uporaba za posameznike predvidljiva.³¹ V tu zastopani razlagi so te zahteve upoštevane v členu 3(1)(b), ker je mogoče pristojnost na podlagi skupnega državljanstva določiti nedvoumno. Sicer so lahko pri osebah z več državljanstvi pristojna sodišča več držav članic. Če bi bila zadeva zato predložena

66. S tem je nujno povezana pravica do vlagateljeve izbire. Da lahko osebe z dvojnimi državljanstvom pri tem izbirajo med sodišči

31 – Glej sodbe z dne 22. novembra 2001 v zadevi Nizozemska proti Svetu (C-301/97, Recueil, I-8853, točka 43); z dne 21. februarja 2006 v zadevi Halifax in drugi (C-255/02, ZOdl., str. I-1609, točka 72) in z dne 16. septembra 2008 v zadevi Isle of Wight Council in drugi (C-288/07, ZOdl., str. I-7203, točka 47).

sodiščem v več državah članicah, člen 19 jasno reši spor glede pristojnosti.

z ustaljeno sodno prakso sicer ni dovoljeno.³² Vendar se za zlorabo predpostavlja, da kljub formalnemu upoštevanju pogojev, določenih v pravu Skupnosti, sklicevanje na to ureditev nasprotuje njenim ciljem.³³

68. Kot kaže ta primer, negativni stranski učinki, kot je hitenje na sodišče, dejansko niso tako zelo težavni v zvezi s samo sodno pristojnostjo. Čeprav C. M. Mesko že dolgo živi v Franciji in je zanj udeležba v postopku pred sodiščem na Madžarskem dražja od udeležbe v postopku pred sodiščem v kraju prebivališča, se njen očitek primarno ne nanaša na pristojnost kot tako. Očita pa uporabo madžarskega namesto francoskega razveznega prava. To pa ni neposredna posledica Uredbe št. 2201/2003, ampak posledica pravil madžarskega mednarodnega zasebnega prava. Ne bi bilo ustrezno, če bi se neobstoj enotnih kolizijskih pravil nadomesti z razlago obstoječih pravil o pristojnosti, ki bi bila v nasprotju z njihovimi cilji in sistematiko.

70. Predložitev zadeve sodiščem v državi članici, katere državljanstvo imata oba zakonca, pa ni v nasprotju s cilji iz člena 3(1)(b), kot je bilo navedeno, niti če je bila kot navezovalna okoliščina upoštevano manj učinkovito državljanstvo.

69. Nenazadnje tudi predložitev zadeve sodišču, pristojnemu v skladu s členom 3(1)(b), ni mogoče šteti za zlorabo, kot je to na ustni obravnavi navedel zastopnik C. M. Mesko. Sklicevanje na pravo Skupnosti z namenom goljufije ali zlorabe v skladu

71. Sicer je treba poudariti, da je pri pravilih o sodni pristojnosti zelo pomembna pravna varnost, ki zahteva, da je uporaba prava Skupnosti za posameznike predvidljiva.³⁴ Zato lahko stališče o zlorabi pravic kvečjemu izjemoma povzroči, da se začetek postopka pri sodišču, pristojnem v skladu z veljavnimi določbami, šteje kot zloraba.

32 – Glej sodbo z dne 14. decembra 2000 v zadevi Emsland-Stärke (C-110/99, Recueil, str. I-11569, točka 51 in naslednje) in zgoraj v opombi 31 navedeno sodbo Halifax in drugi (točka 68 in navedena sodna praksa).

33 – V tem smislu glej zgoraj v opombi 32 navedeno sodbo Emsland-Stärke (točka 52) in zgoraj v opombi 31 navedeno sodbo Halifax in drugi (točka 74).

34 – Glej zgoraj v opombi 31 navedeno sodno prakso.

V – Predlog

72. Glede na zgornje ugotovitve Cour de Cassation predlagam, naj na vprašanja za predhodno odločanje odgovori:

1. Če mora sodišče države članice po členu 64(4) Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo in o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 preizkusiti, ali je bilo sodišče v državi članici izvora, ki je izdalo odločbo, v skladu s členom 3(1)(b) te uredbe pristojno, zakoncev, ki imata državljanstvo države članice sodišča, pred katerim teče postopek, in države članice izvora, ne sme šteti samo kot lastna državljana. Nasprotno, upoštevati mora, da imata zakonca tudi državljanstvo države članice izvora in bi bila zato za sprejetje odločbe pristojna sodišča te države.
2. Če imata zakonca več skupnih državljanstev, se pri določitvi pristojnosti v skladu s členom 3(1)(b) Uredbe št. 2201/2003 ne upošteva samo najučinkovitejše državljanstvo. V skladu s to določbo so pristojna sodišča vseh držav članic, katerih skupno državljanstvo imata zakonca.